

Mig segle del Maig del 68, l'any de totes les revolucions

Va ser el curs de les revoltes estudiantils a les universitats nord-americanes, Berlín i el Japó, de la matança a la plaça de les Tres Cultures de Mèxic, de la invasió de Txecoslovàquia i de les mobilitzacions contra la guerra del Vietnam

Manifestació a Xicago contra la guerra del Vietnam, agost de 1968. | wikipedia

El filòsof Josep Ramoneda explicava recentment a **NacióDigital** que "els francesos tenen una gran capacitat per projectar internacionalment els esdeveniments que generen". I quan parlem de 1968, ens venen al cap els fets parisencs. Però com deia Ramoneda, "aquell és l'any en el que hi ha més revolucions al món des del 1848".

Els seixanta van ser una dècada trencadora. La Revolució cubana va traspalsar Amèrica, la guerra del Vietnam va inflamar les universitats dels Estats Units, pensadors cristians i marxistes buscaven punts de diàleg i el Concili Vaticà va sacsejar l'Església. Vella i nova política van xocar de ple. De la mobilització massiva contra la guerra al Vietnam a les revoltes de Mèxic, les protestes estudiantils que hi va haver al Japó o la Primavera de Praga, 1968 és l'any de la revolta política, social i cultural. A Europa, va ser París, efectivament. París, un dels punts neuràlgics. Però no només.

Paradoxalment, un any que va començar amb moltes esperances de canvis, va tancar amb el triomf del conservador Richard Nixon als Estats Units. En el pla cultural, però, els vells esquemes van ser qüestionats i nous temes van ocupar un espai de protagonisme: el feminisme, les noves

formes d'entendre la sexualitat, el concepte d'autoritat, la defensa del medi ambient o el qüestionament de la lògica de la Guerra Freda, del consumisme i del patriarcat. Veiem tan sols alguns dels punts de conflicte d'aquell any imperdible.

Vietnam: la guerra que va dividir un país

Els bombardejos nord-americans sobre la població civil van ser despietats i inútils. Foto: Nick Ut

La guerra del Vietnam va travessar bona part de la dècada dels seixanta. Quan el president John Kennedy va decidir enviar milers d'assessors al seu aliat del Vietnam del Sud per impedir l'avenç dels comunistes d'Ho Chi Minh, res feia presagiar que es convertiria en una tragèdia sense aturador. El successor de Kennedy, Lyndon Johnson, tot i ser un polític intel·ligent i amb recursos, no va ser capaç de veure venir el desastre. El 1968 hi havia prop de 500.000 joves nord-americans combatent al sud-est asiàtic. Els campus de les universitats van esclatar i el Partit Demòcrata es va fracturar entre partidaris i contraris a la intervenció. En l'inici de l'any, els progressistes Eugene McCarthy -abanderat del moviment antibèl·lic- i Robert Kennedy semblaven tenir-ho tot a favor per succeir Johnson. Les coses, però, es van tòrcer.

Revolta a Polònia

El líder polonès, Gomulka, amb el soviètic Leonid Breznev. Foto: wikimedia commons

Del 8 al 28 de març de 1968, una onada de protestes i vagues es va estendre per Polònia. El règim de Władysław Gomułka, instaurat el 1956, havia suposat una obertura política amb certa tolerància en el món cultural, que feia del país un cas particular dins del bloc soviètic. Però la prohibició d'una obra de teatre considerada antirussa, "Els avantpassats", va desfermar les protestes. Diversos professors d'universitat, com Adam Michnik, foren detinguts i els campus van esclatar. Hi va haver una forta repressió, amb milers d'empresonats. La revolta es va poder contenir. Però va deixar empremta. Dos anys més tard, un moviment vaguístic es va endur Gomułka. La ruptura total entre el partit comunista, d'una banda, i la intel·lectualitat i els sectors obrers de l'altra, ja era un fet.

El combat pels drets civils als EUA

Martin Luther King en una concentració pels drets civils. Foto: wikipedia

L'any 1968 va ser decisiu en el combat del moviment pels drets civils i contra el segregacionisme als Estats Units. La conflictivitat va créixer en els suburbis i la població negra es va mobilitzar per una igualtat que en molts llocs era un miratge. Sobretot en molts estats del sud profund, i cent anys després de la Guerra Civil. Només quatre anys abans, el 1964, s'havia aprovat la Llei de drets Civils, que va suposar un pas endavant en molts aspectes, com el dret al vot. Aquell 1968 es van estendre -en paral·lel a les protestes contra la guerra al sud-est asiàtic- nombroses vagues i protestes per reclamar millores salarials de la població negra, que patia una doble discriminació: per pobres i pel color. Luther King, Premi Nobel de la Pau, es va desplaçar a Memphis, a l'estat de Tennessee, per donar suport a una vaga als treballadors de la brossa -quasi tots negres-. Va ser allí, el 3 d'abril, quan va fer un dels seus més brillants discursos: "He pujat al cim de la muntanya i he vist la terra promesa. Potser jo no hi arribaré, però com a poble, hi arribarem". L'endemà, un blanc segregacionista el va assassinar.

L'esclat de Berlín

Cartells de protesta a l'Institut d'Arquitectura de Berlín, 1968. Foto: wikipedia

A Berlín Occidental es va produir un moviment similar al Maig francès. El 1968 va ser el de les grans protestes estudiantils a Alemanya, que van tenir el seu epicentre a la Universitat Lliure. La protesta contra la guerra del Vietnam, la influència de corrents acadèmiques marxistes i una reacció contra les estructures conservadores de la República Federal Alemanya -que vivia la seva primera experiència de gran coalició entre la CDU i l'SPD- van confluïr en una protesta massiva. Una figura rellevant del moment va ser el sociòleg Rudi Dutschke, líder de l'esquerra radical universitària. El moviment alemany també va tenir el seu punt de violència: Dutschke va ser víctima d'un greu atemptat per part d'un ultra, que el va ferir greument al cap. De l'escalf estudiantil a Berlín sorgiren diversos col·lectius d'extrema esquerra, entre ells la banda terrorista Baader Meinhof.

Revolució Cultural a la Xina

El retrat de Mao a la plaça de Tiannanmen, a Pequín. Foto: wikipedia

El final dels anys seixanta van ser els de la Revolució Cultural a la Xina, un ampli moviment polític i social que pretenia radicalitzar el règim comunista de Mao, instaurat el 1949. Sorgit aparentment com una força popular de base i de crítica de la jerarquia comunista, va enlluernar una part de la intel·lectualitat occidental. Però l'anomenada Revolució Cultural va ser també un instrument de Mao, molt afeblit dins del règim, per recuperar posicions i purgar els seus adversaris interns, entre ells Deng Xiaoping. El que semblava un moviment de joves crítics aviat va esdevenir una força difícil de controlar que va afectar l'educació i la vida econòmica, amb un culte a la personalitat de Mao que es mantindria fins a la seva mort, el 1976.

El Maig rebel

Una de les consignes més corejades del Maig francès: Foto: wikipedia

El 2 de maig va començar un mes de revolta a París. Feia mesos que les universitats vivien en agitació contra el Pla Fouchet, una reforma que volia incloure normes de selectivitat. El tancament d'estudiants a Nanterre i les expulsions de diversos estudiants va provocar que s'estengués un moviment de protesta. Els estudiants, tancats a la Sorbona, van ser desallotjats amb violència. La nit del 10 de maig el Barri Llatí va cremar. "Un ministre de l'Interior ha de saber donar l'ordre de disparar", diuen que va dir el general De Gaulle. L'heroi de la Resistència ja era només un vell autoritari.

Els sindicats van fer una crida a la vaga general, que va paralitzar el país. La unió d'estudiants i obrers era potencialment perillosa. El primer ministre, Georges Pompidou, amb més olfacte, va decidir negociar. El Pla Fouchet va ser desestimat i es van incrementar els salaris. El sindicat comunista CGT va col·laborar amb el govern. A finals de mes, la revolta s'apaivagava. De Gaulle va convocar eleccions el juny i la dreta va obtenir majoria a l'Assemblea. Però el vell militar ja estava sentenciat. Ell mateix ho va admetre al saber els resultats: "És la majoria de la por. On es pot anar amb aquesta gent?". L'any següent, després de perdre un referèndum sobre un tema menor, una reforma del Senat, es va retirar.

Tancs soviètics per la vella Praga

Praga en flames, l'agost de 1968. Foto: wikicommons

La Primavera de Praga va ser un dels processos que van concentrar l'atenció internacional en l'irrepetible 1968. Va durar més que una primavera, però no gaire: del gener a l'agost. La societat txecoslovaca era de les més dinàmiques de l'Europa de l'est, amb un moviment estudiantil inquiet i sectors de la intel·lectualitat creixentment distanciat del model de socialisme real imposat al país. Els txecs eren dels pocs països de l'est que havien viscut en democràcia en el període d'entreguerres. Dins del Partit Comunista, es van imposar corrents reformadores que van tenir en Alexander Dubcek, un dirigent eslovac, el seu exponent. A Moscou van veure amb neguit l'evolució de la situació a Txecoslovàquia i un sector de l'opinió va exigir una democratització completa i l'abandonament del Pacte de Varsòvia, l'aliança militar prosoviètica. L'URSS de Leonid Bresnev estava disposat a tolerar algunes reformes, però quan la situació va començar a posar en perill l'alineament de txecs i eslovacs darrera del Kremlin, va venir la invasió. El 22 d'agost, els tancs de l'URSS van recordar als habitants de la petita república que la *realpolitik* de la Guerra Freda tenia les seves exigències. Dubcek va sortir d'escena i el règim es va endurir.

Matança a la plaça de les Tres Cultures

L'exèrcit pels carrers de Mèxic. Foto: Wikimedia commons

A Mèxic, el 1968 també va ser tràgic. Després de dècades del règim del Partit Revolucionari Institucional (PRI), el govern estava molt erosionat. La petjada de la revolució cubana i l'efervescència estudiantil va desfermar des del juliol una onada de vagues i vindicacions a les universitats. El president Díaz Ordaz, un dur dins del PRI, va decidir tallar d'arrel la protesta sense èxit. El país inaugurava els Jocs Olímpics el 2 d'octubre. Va ser aquell dia, a la plaça de Tlatelolco o de les Tres Cultures, quan es va produir un enfrontament encara no del tot aclarit entre l'exèrcit i els estudiants. Va ser una matança. El règim va parlar de 20 morts, però les investigacions de l'època indiquen que van ser molts més. Alguna cosa es va trencar en la imatge del país i del PRI, aquell partit "etern" que practicava una política considerada progressista a l'exterior (defensa del Moviment No Alineat, condemna de les dictadures) però autoritària en l'interior. Tanmateix, després de la crisi de Tlatelolco el règim, sempre adaptable, es va tornar a reinventar amb l'elecció el 1970 del populista Rafael Echeverría.

El desconegut Maig japonès

És un dels moviments de protesta menys conegut a Europa. Al Japó també es va produir un Maig rebel, que es va anar covant al llarg de tota la dècada. La influència dels corrents marxistes, la protesta contra la guerra del Vietnam, el rebuig a l'aliança del govern amb els Estats Units i la reacció contra un poder monopolitzat pel molt dretà Partit Liberal Democràtic van desfermar una onada de rebel·lia. Els anomenats incidents de Haneda, quan es va voler impedir el viatge del primer ministre Sato a Vietnam del Sud, van provocar una forta resposta policial, amb la mort d'un estudiant. A partir del gener de 1968, les mobilitzacions estudiantils es van estendre i van convertir alguns campus en una barricada. El moviment va evolucionar cap a un fenomen de guerrilla urbana, amb l'ocupació policial de la Universitat de Tòquio. Finalment, però, la protesta es va esllanguir i la seva radicalització va impedir que trobés aliats en la societat nipona.

Nixon, president

Richard Nixon. Foto: Wikipedia Commons

L'any 1968 ha estat definit per un historiador dels EUA com "una tragèdia americana". L'onada de protestes contra la guerra del Vietnam va créixer durant tot l'any. Però qui va acabar sent el beneficiari de la rebel·lia va ser el conservador Richard Nixon. El juny, Robert Kennedy queia assassinat a Los Angeles. El president Johnson, molt erosionat, va renunciar a presentar-se a les eleccions davant la divisió del seu partit, el Demòcrata. Nixon, nominat a la Casa Blanca pel Partit Republicà, va apel·lar al que ell anomenava la majoria silenciosa, mentre parlava de llei i ordre, i no concretava el que volia fer al Vietnam. El novembre, va ser elegit president. La guerra continuaria, fins que l'evidència que els EUA no podien guanyar contra tot un poble es va fer clara. El 1975, Washington va llançar la tovallola i els comunistes s'apoderaven de tot el Vietnam.